eeuwigheid af in de gestaltenisse Gods zijn van uw Middelaar en Goël.

Wie daaraan raakt, legt de bijl aan de hoofd zuil waarop heel het gebouw van het Evangelie rust. Tenzij ge zelf ontrouw waart geworden, blijft de Godheid van Immanuel ook voor u het fundament van heel het Verlossingswerk. Zonder dat fundament, dat God zelf gelegd heeft, is de hope der vaderen ijdel geweest. Dan zijn ze verloren die in Christus ontslapen zijn. Dan heeft al de eeuwen door het Christendom zich aan leugen vergaapt. Dan hebben de apostelen en profeten de wereld bedrogen. En dan hebben de moderne predikanten en ethische halfslachtigen tegenover u en tegenover al de heilige mystiek der aanbidding van den Christus gelijk.

Maar *staat* ge in 't geloof. Onbewegelijk en onbewogen. Ongeschokt en onverwrikt. Voelt ge u als een lid in het mystieke Lichaam des Heeren door dit Lichaam omklemd; uit hem als uw Hoofd het geestelijk leven in u dalend; en zijn geest u doordademend; zoodat ge met den Vader geen gemeenschap hebt dan door en *in den Heere*; — dan schittert hoog aan Gods rechterhand in heerlijkheid, macht en eere voor u de glorie kroon van Gods gezalfden Zoon, en dan is en blijft het voor u het mysterie der mysteriën, dat hij, die van alle eeuwigheid in de *gestaltenisse Gods was gehoorzaamheid geleerd* heeft en gehoorzaam is *geworden*.

Die gehoorzaamheid vindt haar proef in Gethsémané.

Het staat er in Filippensen II bij: „Gehoorzaam geworden zijnde *tot den dood*, ja tot den dood *des kruises*."

En in Hebr. 5:8 wordt hierop eveneens gedoeld, want er staat: „die gehoorzaamheid geleerd heeft *uit hetgeen hij heeft geleden*." En in wat vlak voorafgaat wordt zelfs nog nader op Gethsemané gewezen, als het heet: „die in de dagen zijns vleesches, gebeden en smeekingen tot dengene die hem uit den dood kon verlossen, met sterke roeping en tranen geofferd heeft."

Ook in het leven dat achter Gethsemané lag, blonk zeer zeker volkomen gehoorzaamheid. Maar hier kwam de strijd niet uit. De Onzondige en Zondelooze voelde Gods wet als zijn eigen levenswet. Maar als het op het sterven aankomt, nadert de worsteling. Wat de tegenstelling bracht en uit deed komen, was de nadering van *den Dood* tot hem, die *het leven* in zichzelven droeg. Niet een afgeleid, niet een creatuurlijk, maar een in hem zelven, van alle eeuwigheid rustend leven, en dat *eeuwige Leven* komt in Gethsemané met *den Dood* in contact en in conflict.

Dit bedoelt niet te zeggen, dat de voorafgaande gehoorzaamheid minder in waardij was. Het creatuur of het mensch willen worden, was voor hem, die in de gestaltenisse Gods was, reeds als zoodanig het willen ingaan in den weg van de gehoorzaamheid; het zich willen onderwerpen aan een wet; het zich willen voegen naar een gebod; het terzijde en afleggen van de heerschappij, om willig het *gehoorzamen*, het zich *onderwerpen* te aanvaarden.

Meer nog, de innerlijke worsteling tot het ingaan in deze gehoorzaamheid lag reeds achter de profetie en achter Bethlehem. Het lag in zijn geboren worden als Kindeke, in zijn ingaan in de gedaante eens menschen, in zijn zich vereenzelvigen met onze natuur. In het zijn van Zoon van God, en het willen worden van Zoon des menschen. In de eeuwige daad der heilige Goddelijke liefde, om ons te zoeken, ons op te zoeken, en daartoe in te gaan in onzen toestand, ons te naderen tot in de kern van ons menschelijk bestaan. En de gehoorzaamheid aan de wet was van die principieele daad slechts het uitvloeisel. Eenmaal „in gedaante geworden als een mensch", was het niet gehoorzamen voor den Zoon des menschen even ondenkbaar als onmogelijk.

Het gehoorzaam willen zijn lag van-zelf in de Vleeschwording van het Woord besloten.

— —

Maar anders stond dit bij het naderen van *den Dood*.

De Dood was niet uit 's menschen natuur. De Dood is on-natuur. Niet in de levenswet des menschen lag de Dood, lag het sterven in.

Ook is de Dood hier meer dan ons sterven.

Bij ons sterven gaan we wel door de schaduwen des Doods heen, maar een kind van God komt met den Dood in diens innerlijk on-wezen niet in aanraking. Het sterven is een doorgang tot het eeuwige leven.

Maar de Dood zelf is een *onheilige macht*.

Hij is de tegenstelling en de loochening van het leven. De Dood op zichzelf is de *eeuwige* Dood, en die eeuwige Dood is het worden toegelaten van God, het verbreken van den band met het leven in God. De negatie van alles wat God en Godes is. De nacht tegenover den eeuwigen morgen. De buitenste duisternis tegenover het glansrijk licht van Gods majesteit.

De Dood was niet uit God, was niet Gods bestemming voor het creatuur, en kon deswege niet tot de levenswet des menschen behooren.

En daarom nu was het oogenblik, waarop de Zone Gods, die het eeuwige leven was, met dien eeuwigen Dood in aanraking zou komen, voor hem het ontzettendst. Op Thabor verscheen Mozes en Elia, om hem bij dien gang naar Jerusalem te sterken. In de verheerlijking op Thabor glansde het eeuwige leven in heel zijn persoon door, als om hem voor dien laatsten strijd te heiligen. En in Gethsémané hebben, evenals in de Woestijn bij de verzoeking, Gods engelen hem gesteund en getroost.

Hier kwam de gehoorzaamheid op de proef, omdat hier voor 't eerst uit die gehoorzaamheid zich *strijd* ontspon. Omdat hier voor 't eerst wil tegenover wil kwam te staan. „Niet mijn wil, maar Uw wil geschiede". En omdat hier voor 't eerst de ingang in de verborgenheid van het onheilige zich ontsloot. De Dood is diep zondig, hij is diep onheilig, want hij is loochening van het leven, maar ook van het licht.

Alles kende Jezus, maar niet dien eeuwigen Dood. En daarom was die ingang in den Dood het ontzaglijke, het verbijsterende, datgene wat hem bedroefd en bang in de ziel maakte. Zijn bezwijken in zichzelf, om zich in het geloof aan zijn Vader weer op te richten.

En zoo eerst is de gehoorzaamheid van den Christus *voleind*, door worsteling *geleerd* en tot de zelfofferande van Gods gezalfden Zoon *geworden*.

Zoo eerst kwam het uit, dat het al in de *gehoorzaamheid* culmineerde, zijn toppunt bereikte, en eerst in de glorie der opstanding tot heerlijkheid omsloeg.

Liefde voor ons gevallen geslacht was drijfveer. *Liefde* voor den Vader was het bezielend element. Maar noch die eerste, noch die tweede *liefde* kon het voleinden. God Drieëenig in zijn Souvereiniteit moest geëerd, en dit kon niet door liefde, maar eerst door de *gehoorzaamheid* geschieden.

Mystiek is kostelijk, liefde voor uw God uitnemend, u Gode in uw leven toewijden voortreffelijk, maar boven dit alles staat de *gehoorzaamheid*. Het zelf creatuur en door uw God geregeerd en aan uw God onderworpen creatuur willen zijn, en Hem den Drieëenige eeren als uw Souvereinen Gebieder, als dien God die heerschappij over u bezit, aan Wien gij u te onderwerpen, naar Wiens wil ge u in alles te voegen hebt.

Maar daarom juist is die *gehoorzaamheid* het moeilijkst. Ze is een negatie, de te niet doening van alle zonde, en van de zonde in haar beginsel. Het is het breken met de zonde in het verborgenste van uw zieleleven. Gehoorzaamheid niet alleen dan, als uzelf de heerlijkheid van Gods wet is ontdekt. Maar het gehoorzamen ook daar, waar het alles mysterie voor u bleef, en ge in de donkerheid ingaat, alleen vertrouwende op uw God.

En juist omdat die gehoorzaamheid het moeilijkst, het pijnlijkst, het bijna tegennatuurlijke is, daarom heeft Jezus *die* gehoorzaamheid, die harde, die ontzettende, die tegen alles ingaande gehoorzaamheid, plaatsbekleedend, voor u volbracht, toen hij, die het Leven was, inging in den eeuwigen Dood.

Maar dan moet die gehoorzaamheid van den Christus, die uw Hoofd is, ook in u nawerken, in u doordringen, van u uitvloeien. Dan moet ook uw geloof allereerst en allermeest op die *gehoorzaamheid* gericht zijn.

Dan is het geen Evangelie meer, als u allerlei lieflijks wordt voorgehouden, maar die *gehoorzaamheid* niet op den voorgrond treedt.

Dan kunt ge geen volgeling van den Man van Smarte zijn, als die *gehoorzaamheid* ook niet voor u de poolster van uw leven is geworden.

Dan sluit Kind van God te zijn, en niet in die *gehoorzaamheid* in te leven, elkander uit.

Amsterdam, 4 Jan. 1907.

De uitspraak van den Haagschen kantonrechter inzake den eisch tot belastingbetaling door de Hervormde Kerk tegen een onwillig lidmaat ingesteld, mag niet zonder een woord van ernstig protest worden voorbij gegaan.

Dat protest geldt niet de conclusie van het vonnis zelf. Dat de man, die openlijk verklaarde met de Hervormde Kerk gebroken te hebben, niet gedwongen werd kerkelijke belasting te betalen, was niet meer dan recht en billijk. Alle kerkelijke belasting is een onding in Christus Kerk, en vooral in dit geval sprong de hatelijkheid van dezen belastingdwang wel aan ieder in 't oog.

Maar wel geldt onze grief de gronden, waarop deze uitspraak rustte.

Vooreerst toch verklaarde de kantonrechter, dat de doop iemand niet tot lidmaat der Kerk maakte, want dat hiertoe een handeling noodig was, door den betrokken persoon zelf op meerderjarigen leeftijd verricht. Zelfs de belijdenis des geloofs, op minderjarigen leeftijd afgelegd, was zonder meer niet voldoende om iemand als lidmaat der Kerk te beschouwen. De gewone regels van een burgerlijke vereeniging werden hier dus op de Kerk van toepassing verklaard, zonder dat de rechter ook maar eenigszins rekening hield met het eigenaardig karakter dat de Kerk draagt. Hetzelfde wat de regeering in Frankrijk heeft gedaan, toen ze de Kerk wilde oplossen in associations cultuelles.

Nauw daarmede in verband staat in de tweede plaats, dat de kantonrechter verklaarde geen rekening te willen houden met de bepalingen door de Kerk zelf gemaakt, omdat deze voor den rechter geen beteekenis hadden en hij alleen gebonden was aan de regelen van het burgerlijke recht. Niettegenstaande de Staat erkent, dat er een eigen recht is op handelsgebied; een eigen recht voor de verhouding van heeren en dienstboden; een eigen recht voor de militairen; wordt alleen aan Christus Kerk het recht ontzegd om op haar eigen terrein bepalingen te maken, die de burgerlijke rechter te eerbiedigen heeft.

En in de derde plaats herhaalde deze kantonrechter weer het oude praatje, dat het reglement van 1816 wel onwettig was krachtens zijn oorsprong, maar dat het later toch wettig was geworden, doordat de leden der kerk er stilzwijgend in berust hadden; niettegenstaande onze knapste juristen — we herinneren alleen aan wat Prof. Fabius in zijn Reglement van 1852 schreef — op de meest afdoende historische en juridische gronden hebben aangetoond, hoe door en door onwaar deze stelling is.

Veel zal er aan dit vonnis wel niet te doen zijn. De som, waarom het gaat, is te klein om hooger beroep toe te laten. Maar des te meer is het roeping en plicht der Christelijke pers, om over deze uitspraak scherp recht te doen.

Dit vonnis tastte Christus kerk in haar *wezen* aan.

Onze openbare onderwijzerswereld is in last.

Het vuur hebben ze zich uit de sloffen geloopen in 1905, om aan de liberale coalitie de overwinning te bezorgen.

Het „clericale" Ministerie moest vallen, omdat het 's lands schatkist openstelde voor de „secteschool" en het toelei op den ondergang der openbare school.

Onder een liberaal Kabinet zou de gouden eeuw voor hun troetelkind weer aanbreken.

Ze droomden reeds van een Kappeyne redivivus. Van scherpe resolutien tegen de bijzondere school. Van paleizen voor de openbare. En vooral van salarisverhooging voor henzelf, als dank voor bewezen hulpdienst in den electoralen strijd.

Ellacy, hoe bitter ze zijn teleurgesteld.

Op hun jaarvergadering in Den Haag regende het klachten. De regeering had voor het openbaar onderwijs in 't afgeloopen jaar „zoo goed als niets" gedaan. Erger nog, ook voor de toekomst stond te vreezen, dat dit Kabinet op onderwijsgebied „weinig of niets" zal tot stand brengen.

En ondertusschen bloeide de secteschool. Alleen in dit jaar werden zeventig scholen met den Bijbel gesticht. Als paddestoelen rijzen ze uit den grond.

En alsof al deze jammer niet genoeg was, komt een hunner schoolautoriteiten in de Tweede Kamer nog pleiten voor subsidie aan de *bijzondere* middelbare scholen, en stemmen de sociaaldemocraten in Amsterdam's gemeenteraad voor steun aan de *bijzondere* bewaarscholen.

Is 't niet om bij te huilen voor de arme frontmakers?

Eerst de kastanjes uit het vuur halen, en thans met brandwonden aan de handen en voeten toezien, hoe een ander ze opeet. De oude historie van den slimmen aap en de domme kat.

Of de les helpen zal?

Och, *De Tijd* merkte het dezer dagen nog zoo terecht op, de openbare onderwijzers zijn zoo bijster naief.

Als straks de verkiezingstijd in 't land komt, doen ze weer even hard dienst als gangmakers voor den liberalen of socialistischen candidaat.

Een roerend voorbeeld van altruisme.

Want den prijs krijgt, dat weet ge wel, de *gangmaker* nooit.

De kunst om de kunst

III.

Tegen een *gezond* realisme in de kunst hebben we dus geen bezwaar. Zelfs zagen we, hoe onder den invloed van het Calvinisme het realisme in de Hollandsche schilderschool tot heerschappij kwam. De kunst heeft geen onvindbare ideaal-menschen, maar werkelijke menschen, menschen van vleesch en bloed, menschen met dezelfde hartstochten, die wij kennen, ons te teekenen, Shakespeare, de grootste dichter van het Protestantisme, staat juist daarom zoo ontzaggelijk hoog, omdat geen dieper blik sloeg dan hij in het menschelijk hart en geen juister dan hij het menschelijk zielsbeweeg in zijn kunstwerk heeft weergegeven. Als ge zijn machtige drama's leest, dan gaat heel het menschenleven uw zielsoog voorbij met zijn nobele affecten maar ook met zijn lage passiën, wonderbaar dikwijls dooreen gemengd in één zelfden persoon. Door een enkelen trek, soms door één woord, gunt hij u een blik in de verborgenste drijfveeren van het menschelijk hart. Zoo is hij de groote leermeester van ieder die het menschelijk leven kennen wil. In zijn realisme ligt zijn sterkte en zijn kracht.

Wie het goed recht van dit realisme in de kunst erkent, kan de kunst ook niet buiten dat gebied sluiten, dat in het menschelijk leven zelf zulk een breede plaats inneemt, nl. het gebied der liefde. Dat we bovenal hier te doen hebben met een terrein vol voetangels en klemmen, weten we. Over de grenzen, die God zelf hier aan de kunst gesteld heeft, spreken we later. Thans is het ons doel alleen om klaar en onomwonden uit te spreken, dat ook dit terrein als zoodanig aan de kunst niet ontzegd mag worden. Waar de kunst het volle rijke menschenleven weergeeft, daar kan de machtigste passie, die het menschenleven beheerscht, door haar niet worden voorbijgegaan. En ook hier geldt weer dezelfde wet, dat de kunst niet alleen de ideale liefde, vervluchtigd tot een geestelijke verwantschap der zielen, heeft te teekenen, maar de werkelijke liefde, die naar Gods ordinantie in het één vleesch worden haar voltooiing vindt. Niet alsof de liefde daarom niets anders zou zijn dan een zinnelijk begeeren van het lichaam. Wie de liefde zóo opvat, verlaagt haar. De plant bevrucht, het dier paart, de mensch *huwt*. Juist daarin ligt de adel, den mensch door God geschonken, dat de zinnelijke begeerte bij hem tot *liefde* wordt en die liefde niet alleen het lichaam, maar heel den persoon geldt, lichaam en ziel beide. Maar hoe scherp ge dit alles op den voorgrond schuift om de materialistische opvatting der liefde die den mensch tot een dier verlaagt, te keeren, de grondwet van het huwelijk blijft toch, gelijk God in het Paradijs gezegd heeft, dat de mensch zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen zal en deze twee tot één vleesch zullen worden.

De preutschheid van oude vrijsters, wie elke vermelding van wat met het geslachtsleven in verband staat, een schaamteblos op de wangen jaagt, vindt in ons daarom geen voorstander. Molière heeft in zijn Les précieuses ridicules de dwaasheid dezer overdrijving wel voor goed aan de kaak gesteld. En wanneer in Engelsche kringen het als onfatsoenlijk geldt, in presentie van dames van het onmisbaar kleedingstuk, dat elke heer draagt, te spreken, dan is dat een pruderie, die aan het bespottelijke grenst. Zoo wordt een onnatuur gekweekt, die later zich meestal wreekt, doordat in het verborgene de vlam van den zinneelijken lust nog veel hooger oplaait. Al mag de sluier, dien eerbaarheid en schaamtegevoel over dit deel van het menschelijk leven werpt, niet met ruwe hand worden weggerukt, het sexueele leven zelf is geen zonde en het bed is eerlijk en onbevlekt.

De Schrift bespreekt al deze dingen dan ook met groote openhartigheid en verzwijgt niets van wat met het sexueele leven in verband staat. In schier weelderige beelden wordt in het Hooglied u de lichamelijke schoonheid van bruidegom en bruid geteekend en al hebben deze schilderingen ook een geestelijke beteekenis, waaraan we niets te kort doen, toch mag nooit vergeten worden, dat die beelden aan de werkelijkheid van de huwelijksliefde ontleend zijn. Zelfs gaat de Schrift nog verder: ze teekent niet alleen de reine liefde tusschen man en vrouw, maar ze doet u ook zien hoe bange en schrikkelijke verwoesting op dit gebied de zonde heeft aangebracht. Ze noemt deze zonden niet terloops; ze duidt ze niet alleen uit de verte aan; ze teekent ze in haar afzichtelijk karakter met een realistische kracht, die bij het lezen soms u huiveren doet. Denk slechts aan wat Israel's profeten van Israel's hoererijen hebben geschreven en aan de ontzettende schilderij, die Paulus in den Romeiner brief ons ophangt van het weggezonken zijn in tegennatuurlijke zonde van de heidenwereld in zijn dagen.

En zooals de Schrift hebben ook onze Calvinistische vaderen het gedaan. Bij Cats vindt ge van valsche preutschheid geen grein. Het liefdeleven is hem het groote mysterie in heel de Schepping Gods, de heilige passievlam, die alles bezielt, verwarmt, in gloed ontsteken doet. In de verborgenheden van het leven der liefde leidt hij u in, haar wonderlijke gangen en spelingen in natuur en menschenleven doet hij u aanschouwen; ook over haar afdwalingen en zonden zwijgt hij niet. En het geslacht dat bij den zoo vaak als onkiesch gescholden Cats is grootgebracht, was toch niet slechter of onzedelijker dan de jeugd onzer dagen. Het is een kloek, een sterk, een gezond geslacht geweest, dat bij Cats ter schole ging en van hem de „const der soete minne" leerde.

Het realisme niet alleen, maar ook de erotische trek, die door onze nieuwe litteratuur loopt, mag daarom zonder meer niet worden afgekeurd. Dat in proza en poëzie, in sonnet en roman de passie der liefde beschreven, bezongen, verheerlijkt wordt, is op zichzelf geen kwaad. Cats deed dat evenzeer en de realistische kant van de liefde ontbreekt bij hem nooit. Een passielooze lelie was heusch niet zijn ideaal.

Aan Rome lieten onze vaderen over de verheerlijking der virginiteit. Ze wisten, nuchter en kalm als ze waren, dat het beter was te trouwen dan te branden. Het huwelijksleven was voor hen de rijkste zegen Gods op aarde. En in hun kunst vond die kloeke gezonde levensopvatting haar neerslag. Wie de liederenboeken dier dagen kent, weet dat onze Calvinisten niet alleen „geestelijke liedekens" zongen, maar dat ook het „lied der minne" frisch en vroolijk uit hun borst weerklonk. Soms, denk slechts aan Starter's lusthof, eer te dartel en te speelsch, dan te ingetogen.

Daarom niet dit is onze grieve, dat de nieuwere kunst dat liefdeleven bezingt en uitbeeldt. Deed ze het even gezond en krachtig als eens Cats het deed, ze zou daarvoor eer lof dan blaam verdienen.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XI.

De beide verkeerde opvattingen van het Genadeverbond zijn hiermede genoegzaam weerlegd.

De Roomsche en Luthersche opvatting, dat in het Genadeverbond God door den doop werkelijke genade meedeelt aan alle gedoopte kinderen, zoodat ieder gedoopt kind metterdaad wedergeboren is, schijnt wel de realiteit van het Genadeverbond te handhaven, maar doet dit ten koste van de genade zelve; want deze genade wordt zoodoende een verliesbaar goed, kan door eigen schuld weer te loor gaan en leidt niet zeker tot de zaligheid.

Maar even beslist moet aan de andere zijde de Remonstrantsche opvatting worden wederstaan, die het Genadeverbond *voorwaardelijk* maakt en den doop alleen een teeken en zegel laat zijn van de genade, die God den mensch *aanbiedt* op conditie van geloof en bekeering; want wie dat leert, maakt het Genadeverbond tot een verkapt werkverbond, en hangt onze zaligheid op aan onzen menschelijken wil.

Onze Gereformeerde Kerk vat het Genadeverbond veel rijker, dieper en heerlijker op. Ze gelooft en belijdt, dat in dat Genadeverbond God de genade niet alleen *aanbiedt*, maar ook werkelijk *schenkt*, en dat eerst op grond van die reeds ontvangen genade de eisch tot ons komt om in geloof en bekeering het nieuwe leven te openbaren. En evenzoo gelooft en belijdt ze, dat deze genade niet een verliesbaar goed is, maar dat ze het hart werkelijk verandert, het verstand verlicht, nieuwe krachten en genegenheden in den wil instort en aldus Gods kind zekerlijk tot de zaligheid leiden zal.

Zoo nu opgevat — en daarmee eindigden we ons laatste artikel — kan het Genadeverbond alleen met de *uitverkorenen* zijn opgericht. Want Christus, die Hoofd en Borg is van dit verbond, heeft zijn bloed alleen gestort voor degenen, die de Vader hem gegeven heeft. Het Genadeverbond, waarvan Christus het Hoofd is, geldt derhalve de uitverkorenen alleen. Iets wat nog te duidelijker blijkt, omdat de genade, die, als vrucht van Christus' verdienste, in dit verbond geschonken wordt, een zaligmakende genade is, die natuurlijk alleen aan de uitverkorenen geschonken worden kan.

Nu zou dit geen de minste moeilijkheid opleveren, wanneer het God den Heere behaagd had door een uitwendig, zichtbaar en onfeilbaar teeken aan te wijzen wie uitverkoren was en wie niet. Alle tegenstrijdigheid voor ons denken viel dan van zelf weg. De lijn van het Genadeverbond kon dan zoo zuiver mogelijk getrokken worden. Alleen diegenen, van wie wisten dat ze uitverkorenen waren, zouden dan door den doop in de Christelijke Kerk worden ingelijfd; alleen aan hen zou het Sacrament des Avondmaals worden uitgereikt; alleen zij zouden als „bondelingen" worden aangemerkt. Het Genadeverbond ook in zijn uitwendige openbaring en zichtbare gestalte, viel dan met de uitverkorenen saam.

Zoo is het de wille Gods echter niet geweest.

Noch aan Jacob noch aan Ezau was het bij hun geboorte te zien, dat de een verworpen, de ander uitverkoren was. Ook van uw kinderen weet ge dat niet. Er mag bij vader of moeder voor het eene kind meer geloofswerkzaamheid zijn dan voor het andere, men mag voor een bepaald kind meenen een belofte ontvangen te hebben, dat God dat kind genadig wezen zal; men mag niet een Monnica, Augustinus' moeder, hopen en vertrouwen, dat een kind, waarvoor zooveel gebeden zijn opgezonden, niet verloren zal gaan. Maar deze subjectieve zekerheid kan nooit toetssteen zijn om daarnaar uw kinderen te verdeelen in uitverkoren en niet uitverkoren kinderen. Menig kind, waarvan de ouders zulk een belofte niet ontvangen hadden, bleek achteraf wel degelijk een uitverkorene te zijn. Terwijl omgekeerd moederlijke teederheid wel eens meenen kan zulk een belofte ontvangen te hebben, terwijl de uitkomst aan die verwachting niet beantwoordt. Of heeft ook Eva, toen ze haar eerstgeborene baarde, niet gemeend dat ze in hem het beloofde zaad van den Heere ontvangen had, hoewel Kain straks een broedermoordenaar werd, een verworpene van het aangezicht des Heeren. En al willen we geen oogenblik ontkennen, dat God ook in dit opzicht bijzondere openbaringen aan zijn volk schenken kan, gelijk Hij het aan een Hanna en een Elisabeth deed, toch mag hieruit nooit een vaste regel worden afgeleid. Een vader of moeder, die tot zijn kind zei: voor u heb ik geen belofte ontvangen en gij zijt dus verworpen, zou niet alleen wreed en onbarmhartig zijn, maar zondigen tegen God, die juist omgekeerd wil, dat de ouders *al* hunne kinderen als erfgenamen van het rijk der hemelen zullen opvoeden en tot geloof en bekeering zullen vermanen.

Op het subjectief gevoel der ouders kunt ge hier dus niet afgaan. Veeleer zou dan de regel te volgen zijn, dat ge wachten moet totdat bij een kind op later leeftijd de vrucht der verkiezing in waarachtig geloof en krachtdadige bekeering èn voor zijn eigen zielsbesef èn voor de gemeente gebleken was. Toch kan ook deze uitweg, door Wederdoopers en Labadisten gekozen, die daarom den kinderdoop verwierpen en alléén volwassenen, die tot belijdenis van hun geloof gekomen waren, doopten, niet baten.

Want wel houden we tegenover Rome met onze Vaderen te Dordt beslist staande, dat „de uitverkorenen van hunne eeuwige en onveranderlijke verkiezing ter zaligheid in dit leven verzekerd worden," maar daarbij mag niet vergeten worden, wat diezelfde vaderen er aan toevoegden, dat dit geschiedt „te zijner tijd" en „bij onderscheidene trappen en met ongelijke mate". God schenkt die zekerheid dus wel, maar „te zijner tijd", wanneer het Hem behaagt, en bij allen is die zekerheid niet even sterk en krachtig. De heerlijke jubel des geloofs: Ik weet in Wien ik geloofd heb, wacht soms zelfs tot het einde des levens. En zelfs waar die zekerheid in de ziel reeds eerder doorbreekt, komen er straks door eigen schuld en afdwaling weer tijden, dat „de *oefening* des geloofs verbroken wordt en het *gevoel* der genade te loor gaat." Mechanisch, werktuigelijk gaat het in het leven van Gods kind nooit toe. Ook de verzekering van uwe uitverkiezing is geen van buiten geleerd lesje, dat ge telkens opzeggen kunt, wanneer ge maar wilt. Ze is een vrucht van die wonderbare leiding des Heiligen Geestes, die met onzen geest getuigt, dat wij kinderen Gods zijn. Waar die Heilige Geest bedroefd wordt door uw zonde of ongeloovigheid, kan die vrucht ook niet door u genoten worden. En zelfs behoeft niet altijd eigen zonde of oprettelijk ongeloof de oorzaak te zijn, dat deze vrucht ons ontnomen wordt. „Want de Schrift leert ons, — zoo zeggen de leerregels van Dordt terecht — dat de geloovigen in dit leven tegen onderscheidene twijfelingen des vleesches te strijden hebben en in zware aanvechting gesteld zijnde, *dit volle betrouwen des geloofs en deze zekerheid der volharding niet altijd gevoelen*". En waar bij menig uitverkorene het geloof o zoo zwak is en de volle geloofsverzekerdheid gemist wordt, ook al is hij een kind des Heeren, daar kan die geloofszekerheid geen maatstaf zijn, om daarnaar de uitverkorenen van de verworpenen te onderscheiden.

Iets wat te meer klemt, omdat er naast de *echte*, ook een *valsche* verzekerdheid is. Hypocrieten en huichelaren zijn er in de gemeente altijd, die niet alleen anderen, maar, vergeet dit niet, ook zich zelven misleiden. Verzekerden te Jerusalem en gerusten op den berg Samaria, over wie God het wee uitroept, omdat ze niet waarlijk Gods kinderen zijn. Discipelen, die geprofeteerd hebben in Christus naam, die Heere Heere hebben geroepen, die zelfs krachten en teekenen hebben gedaan en tot wie Christus toch eenmaal zeggen zal: Gaat heen, Ik heb u nooit gekend. Dwaze maagden, die meenen tot den bruidstoet te behooren, maar de lampen niet met olie hadden gevuld en daarom, toen ze voor de deur kwamen, deze gesloten vonden.

Zoo stuit ge aan beide zijden. Ge hebt ware kinderen Gods, die met een Heman doodbrakende zijn van hun jeugd af en bij wie de rijke troost: ik ben een uitverkorene, tot aan hun sterven, ontbreekt. En omgekeerd, ge hebt hypocrieten, die wel met ophef in hun geloofszekerheid roemen, maar bij wie de wortel der zaak ten eenenmale wordt gemist. Het eigen getuigenis kan dus niet tot onfeilbaren maatstaf strekken.

En evenmin kan als toetssteen dienst doen de *keur* der gemeente. Ook hier zij terstond toegestemd, dat Gods volk fijne geestelijke voelhorens bezit en in vele gevallen wel in staat is het echte geloof van het nagemaakte te onderscheiden. Voor het keurmeesterschap, gelijk dit door sommige vromen wordt uitgeoefend, nemen we het daarom niet op. Wanneer naar pas-